

Posudek vedoucí bakalářské práce Josefiny Kalousové Identita českých neslyšících Romů

Kol. Josefina Kalousová se rozhodla zamyslet se nad otázkou, jakou identitu nabývají neslyšící příslušníci etnických menšin. Zda se ztotožňují spíše s komunitou Neslyšících nebo spíše s danou etnickou minoritou. Práce se zaměřila konkrétně na kulturní identitu neslyšících Romů žijících v České republice. V úvodu práce je pečlivě zpracovaný přehled pohledů na kulturu a komunitu Neslyšících a souhrn dosavadních výzkumů identity neslyšících příslušníků etnických menšin. Součástí práce je výzkum, v rámci kterého byly zjišťovány životní zkušenosti, postoje a názory českých neslyšících Romů.

Zodpovědět otázky, jakým způsobem mohou v jedné osobě koexistovat dvě odlišné identity, jak příslušnost k etnické menšině ovlivňuje začlenění do komunity Neslyšících a naopak jak hluchota ovlivňuje sebeidentifikaci jakožto člena etnické menšiny, není jednoduché. Předkládaný výzkum je jen prvním a zatím jediným krokem ve zkoumání identit neslyšících příslušníků etnických menšin v našem prostředí. V této oblasti se otevírá mnoho dalších dílčích otázek, kterým by bylo vhodné se věnovat.

Práce je velmi pěkně, přehledně, i když stručně, zpracovaná. Kol. Kalousová, doložila schopnost pracovat s odbornou literaturou a to především v terminologickém vymezení termínů KOMUNITA, KULTURA A IDENTITA.

V praktické části pracovala na výzkumu zahrnující šest respondentů. Z mého hlediska je však vzorek příliš malý.

K mé lítosti se mnou jako s vedoucí práce kol. Kalousová vůbec nespolečně pracovala, nekonzultovala ani o případných nejasnostech jinak nekomunikovala. Z toho důvodu budu pokládat otázky, kterými bych ji v opačném případě nemusela obtěžovat.

Na str. 17 textu „**Ekvivalentem DEAF WAY v českém znakovém jazyce by mohlo být NESLYŠÍCÍ TYP (+přivlastňovací zájmeno), což je spojení, které podle některých českých Neslyšících používají ti členové komunity, kteří NESLYŠÍCÍ KULTURA nemají ve slovní zásobě.**“ nerozumím zcela přesně. Domnívám se, že nosnou informací je názor, že termín NESLYŠÍCÍ TYP JEHO používají ti neslyšící, kteří nemají ve své slovní zásobě spojení KULTURA NESLYŠÍCÍ. Pokud to chápu správně, co je zdrojem pro takové tvrzení? Prosím o vysvětlení, případně doložení argumentů.

Na str. 21 najdeme text „**Spřízněnost je především vázána na společnou zemi, vlastní teritorium. Lane přirovnává neslyšící ke skupinám v diaspoře, které sní o vlastní domovině (u Neslyšících je tento sen vyjadřován v lidových vyprávěních) a cítí silné vazby se členy ostatních národních komunit Neslyšících (Deaf – Worlds), přestože s nimi nesdílejí společnou zemi**“. Přes mnohé snahy se neslyšícím přání založit si vlastní stát, vlastní zemi, nenaplnilo. Co tyto snahy podle kol. Kalousové mařilo? Zcela jistě zná kol. relativně častý výrok neslyšících „Nechci mít neslyšící sousedy“. Je to velmi nezvyklé a především v nesouladu se snahami jiným komunit, např. černošských nebo romských. Čím je to podle kol. ovlivněno či dokonce dáno? Čím je tento rozdíl pravděpodobně způsoben?

Na str. 26 se dočteme: „Taylor a Darbyová (2003) popisují dva možné pohledy na identitu Neslyšících. Základem tohoto dělení je pohled esenciální a neesenciální, kdy esenciální znamená důraz ne charakteristiky společné všem neslyšícím. Esenciální medicínský pohled tedy říká, že neslyšící jsou stejní jako slyšící, jen jsou funkčně poškozeni hluchotou. V tomto pohledu jsou ti druzí, vůči kterým se identita vymezuje, slyšící. Esenciální kulturní pohled nepoužívají znakový jazyk. Na základě esenciálního pohledu již identita není procesem, ale objektem, entitou, kterou buď to vlastníme, nebo ne. Identita je osud. Neesenciální pohled si všímá toho, že identity neslyšících jsou ovlivněné historickými, politickými a sociálními faktory, klade důraz také na to, co mají neslyšící společného se slyšícími, ne jen na odlišnosti. Oproti tomu tvrdí, že Neslyšící jsou ti, kteří používají znakový jazyk, zde jsou ti druzí všichni, kteří...“ Může mi kol. vysvětlit poslední uvedenou větu? Nejsem si jistá, zda nejde o technickou chybu. Může mi pro jistotu Josefina Kalousová svými slovy vysvětlit rozdíl dvou pohledů na identitu Neslyšících - esenciální a neesenciální - a jejich vztah ke znakovému jazyku?

V kapitole 5.2. Neslyšící příslušníci etnických minorit najdeme na str. 27 text: U Kylea (1998, s. 143) najdeme zmínku o tom, že „moderní člověk není členem jediné „totální“ společnosti, ale je občanem na „poloviční úvazek“ v mnoha různých společnostech. Nežije jen v jediném smysluplném systému světa, k němuž by byl naprosto loajální, ale v mnoha různě strukturovaných „světech“, k nimž je vázán pouze do jisté míry.“ Toto je zcela jasně případ neslyšících příslušníků minorit, ať už etnických, náboženských či jakýchkoli jiných.

Situaci minoritních Neslyšících ve Velké Británii se snaží shrnout Ladd (2003), který jako možné menšinové skupiny Neslyšících zmiňuje náboženské skupiny, ženy, LGBT a etnické minority. Žádná z těchto skupin nemá výraznou oficiální podporu v rámci speciálních organizací či sdružení, kromě židovské menšiny. Jednak se chci ujistit, zda by citace neměla být psaná kurzívou, to by mnohé vysvětlovalo, a zároveň bych ráda jako čtenář upozornila na ztížení porozumění tím, že v práci není žádný seznam zkratk a tak si nevím rady při čtení zkratky např. LGBT. Jedná se o technické nedostatky nebo autorka měla k tomu nějaký konkrétní důvod?

V textu na str. 28: „První orální škola ve Velké Británii byla židovská, díky ní se výrazně rozvinula činnost židovských klubů neslyšících. Neslyšící židé jsou dnes jediná mezinárodně organizovaná menšinová skupina neslyšících. Od padesátých let se v UK začínají objevovat neslyšící potomci migrantů z Commonwealthu, v UK nyní žije mnoho mladých neslyšících afrického, karibského a asijského původu. Jejich vztah s většinou neslyšící společností je problematický, cítí se diskriminováni a vyčleněni. V současné době zakládají své vlastní organizace a kluby a zvláště neslyšící asiáté mají vybudovanu národní síť sdružení a kontaktů.“ Upozorňuji na to, že ani zkratku UK nenajdeme v žádném seznamu zkratk. I když jí rozumíme, přimlouvala bych se za jednotnost při používání a raději v textu viděla celé pojmenování země - Velká Británie.

Podobných překlepů a technických nedostatků v práci najdeme více, např. na str. 34 (osnovyry) apod.

Tím, že jsme průběžně nekonzultovaly ani probíhající výzkum, nemám kontrolu nad tím, jak výzkum probíhal. Možná se opět budu ptát na otázky, kterým bychom při řádné spolupráci předešly.

- Kolik času jste věnovala vytváření zkoumaného vzorku respondentů? Jak jsme již zmínila, počet šesti respondentů mi připadá příliš nízký. Pokud se jednalo jen o časový pres, připadalo by mi to jako velká škoda.
- Proč nejsou součástí bakalářské práce videozáznamy rozhovorů s respondenty? Autorka uvádí, že jste je z etických důvodů neuvedla. Rozumím tomu dobře, že je to po konzultaci s jednotlivými respondenty a tedy máte záznamy k dispozici alespoň vy a jsou k nahlédnutí omezenému počtu odborníků u vás? Projevy by mě zajímaly z jazykového hlediska. Ráda bych dostala možnost shlédnout promluvy a případně si tak uvědomit jazyková specifika, která komunikace mezi členy této subkomunity, mohou být.
- Z již zmíněných etických důvodů nejsou v praktické části práce uvedena místa školní docházky respondentů. Myslím, že alespoň obecná informace o kraji, ze kterých dotazující pocházejí, by byla užitečná. Vedle uvedené informace „orální základní škola pro sluchově postižené“¹ nebo „orální základní škola pro sluchově postižené“² či „odborné učiliště pro sluchově postižené“ bych uvítala uvedení informace o kraji, kde se škola nachází. Neméně nosná je pro mě informace o tom, zda respondent externě docházel do školy v místě bydliště, nebo pobýval na internátě.
- Čtyři ze šesti respondentů jsou ve věku do 25 let. Myslíte, že takové složení zkoumaného vzorku nemohlo ovlivnit závěry výzkumu? Všichni respondenti, kteří se identifikovali s komunitou Neslyšících, dávali najevo velice negativní postoje k Romům a jejich kultuře, přestože (nebo snad právě z toho důvodu) o ní byli velice málo informováni. Jedním z důvodů může být nedostatečná komunikace v rodinném kolektivu. Dalším z důvodů může fakt, že z pohledu respondentů členové jejich rodin naplňovali negativní stereotypy, se kterými se setkávají ve většinové společnosti, a z nichž se chtějí vymanit. Myslíte, že dalším důvodem může být i skutečnost, že velkou součástí kultury Romů je hudba a tanec, který je Neslyšícím z pochopitelných důvodů vzdálený? Zároveň z osobní zkušenosti vím, že Romové, kteří byli ve škole pro neslyšící, byli v kontaktu s neslyšícími, po odchodu ze vzdělávacích institucí už neslyšící dále nevyhledávají a větší zázemí najdou v komunitě romské. Na základní škole jsme měli ve třídě tři Romy, kteří byli v průběhu školních let velmi aktivními členy komunity neslyšících, ale po dokončení školy se po všech doslova slehla zem. Komunitu českých neslyšících přestali vyhledávat. Nemůže hrát roli skutečnost, že se jejich situace výrazně změnila ve chvíli, kdy odchází z „chráněného“ prostředí vzdělávací instituce vyhrazené pro neslyšící do zaměstnání, kde jsou v kontaktu převážně se slyšícími lidmi? Nemohou v tuto dobu přehodnocovat svůj vztah ke komunitě Neslyšících?

Jak jsem uvedla práce je první a doposud jediná svého druhu. Není možné z ní vyvozovat obecné závěry, především z důvodu malého zkoumaného vzorku. Protože však vím, že kol. Kalousová studuje romistiku, věřím, že se problému identity subkomunity českých neslyšících Romů bude i nadále věnovat. Některé části již zpracované práce doporučuji k šíření směrem do komunity českých neslyšících a především pak směrem k pedagogům, kteří vychovávají a vzdělávají české neslyšící Romy v našich školách pro sluchově postižené.

Závěr:

Bakalářská práce splňuje požadavky na bakalářské práce kladené a může být podkladem k obhajobě.

Práci hodnotím stupněm výborně. O definitivní klasifikaci rozhodne vlastní průběh obhajoby.

6. září 2012

Mgr. Radka Nováková

Ústav českého jazyka a teorie komunikace